

DUSZPASTERSTWO AKADEMICKIE W POLSCE PO DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ

Po wojnie niezależne od komunistów organizacje młodzieżowe, w tym katolickie stowarzyszenia akademickie, były szykanowane przez organy bezpieczeństwa i administrację państwową. W konsekwencji w 1949 r. władze kościelne zawiesiły działalność wszystkich stowarzyszeń akademickich.

Zgrupowanie całej młodzieży w jednej organizacji – ZMP – spotkało się ze sprzeciwem części środowiska akademickiego. Kościół, chcąc podtrzymać swe dotychczasowe związki z tą grupą młodzieży, podjął próby kontynuacji akcji religijnych przy kościołach akademickich i w parafiach uniwersyteckich. W istniejących od 1954 r. Wydziałach Teologicznych w Krakowie i Warszawie odbywały się prelekcje, wykłady i konferencje poświęcone życiu religijnemu i filozofii chrześcijańskiej. Młodzież licznie uczestniczyła w mszach świętych recytowanych, uroczystych nabożeństwach, dniach skupienia i kursach przygotowawczych dla małżeństw. Studenci manifestowali swe przywiązanie do Kościoła, biorąc co roku udział w pielgrzymkach akademickich na Jasną Górę. W Krakowie zainicjowano duszpasterstwo turystyczne.

Powołanie duszpasterstwa

Władze utrudniały księżom prowadzenie działalności duszpasterskiej. Stosowały różne formy nacisku, w tym aresztowania. Kościoły akademickie nadzorowało UB. Ośrodek duszpasterstwa akademickiego w kolegiacie św. Anny w Warszawie oddano w zarząd „księżom-patriotom”. W maju 1953 r. władze kościelne zatwierdziły „Wytoczne Episkopatu dla Duszpasterstwa Akademickiego”. W dokumencie tym ogłoszono ustanowienie w miastach akademickich kościelnego urzędu duszpasterstwa akademickiego, powoływanego przez biskupa lokalnego. Celem jego miała być „opieka duchowa nad społecznością akademicką”. Realizację „Wytocznych” zlecono powołanym duszpasterzom akademickim, których zadaniem było organizowanie życia liturgicznego, rekolekcji i dni skupienia, wychowanie etyczne młodzieży, organizowanie czytelnictwa religijnego, pomocy charytatywnej i prelekcji. Po aresztowaniu prymasa Stefana Wyszyńskiego i nasileniu prześladowań Kościoła możliwości pracy duszpasterskiej zostały znacznie ograniczone.

Po Październiku

Po Październiku '56 zawiedzeni w nadziejach wychowankowie socjalistycznej szkoły w Kościele zaczęli szukać możliwości wyrażania swoich przekonań. W powstających

miasteczkach studenckich Kościoł organizował ośrodki duszpasterskie. W październiku 1958 r. w Krakowie „Na Miasteczku” zainaugurowało swoją działalność duszpasterstwo dla ponad tysiąca studentów. Działalność ta niepokoiła władze państwowe. Organy bezpieczeństwa poddawały obserwacji agenturalnej kościoły akademickie, zakładały teckie operacyjne ośrodkom duszpasterskim i poszczególnym księżom, wywierały naciski na władze administracyjne w celu zamknięcia świątyń z uwagi na prowadzone tam spotkania ze studentami. Do kościoła Dominikanów w Poznaniu w 1961 r. w czasie nabożeństwa wtargnęła milicja, aby „rozwiązać nielegalne zebranie”.

Na wędrownie

W latach 1961–1969 SB szykanowała organizowane przez duszpasterstwa akademickie obozy wędrownie. Celem tak zwanej akcji letniej była integracja grup akademickich. Władze rozpędzały nielegalne rekolekcje w plenerze, a na organizatorów wypoczynku w Tatrach i Bieszczadach nakładano kary grzywny. Rozwiązywano organizowane przez państwo kolonie dla dzieci i młodzieży, gdy kadra wychowawców rekrutująca się z Duszpasterstwa Akademickiego brała wraz z dziećmi udział w nabożeństwach. Księża i młodzież konspirowali swój udział w wycieczkach. Powszechnym zjawiskiem było wykorzystywanie legalnie działających stowarzyszeń turystycznych i krajoznawczych (PTTK, LO, LOP) dla organizacji religijnych spotkań plenerowych.

Po Soborze

Po Soborze Watykańskim II Kościół kładł większy nacisk na pracę z młodzieżą zlaicyzowaną, kwestionującą wiele dogmatów religijnych. Dotychczasowe metody wychowawcze, zmierzające do wykształcenia elit, zostały zastąpione pracą z „masami”. Zatwierdzony przez Episkopat w 1971 r. Statut Duszpasterstw Akademickich zwracał uwagę na społeczny charakter posługi Kościoła w środowisku akademickim. Wobec załamania aktywności społecznej tego środowiska po marcu 1968 r. Kościół udostępnił studentom i kadrze naukowej wolną trybunę do dyskusji światopoglądowych. Prelekcje zaczęły głosić kontestujący rzeczywistość polityczną intelektualiści. Na odczyty masowo przychodzili studenci zainteresowani nowymi trendami w filozofii, teologii, historii, naukach przyrodniczych. Odrzucona przez oficjalne ośrodki artystyczne awangarda organizowała wystawy i przedstawienia w duszpasterstwach. Swój dorobek, kwestionowany przez władze, prezentowali pisarze, ludzie teatru i filmu.

Wobec innych i słabszych

Kościół otwierał się na dialog ekumeniczny, w Duszpasterstwach Akademickich organizowano spotkania z protestantami i prawosławnymi. Miejscem wymiany poglądów na temat wiary były spotkania studentów różnych wyznań w ramach Tygodni Eklezjologicznych KUL w Lublinie. Do Polski zaczęły przyjeżdżać grupy młodzieży chrześcijańskiej z różnych krajów, głównie z Niemiec i Francji. Młodzież uczestniczyła w budowie kościołów, brała udział w pielgrzymkach na Jasną Górę.

Ośrodki duszpasterskie prowadziły rozbudowaną akcję charytatywną. Pomagano studentom w znalezieniu mieszkania, fundowano bezwrotne zapomogi i stypendia, pośredniczono w znalezieniu stałej lub dorywczej pracy, przydzielano pomoce naukowe (skrypty, podręczniki, narzędzia laboratoryjne). Organizowane okazjonalnie „akty miłosierdzia” miały na celu między innymi udzielanie pomocy potrzebującym, emerytom, rencistom,

dzieciom z domów dziecka, upośledzonym i chorym. Dzięki inicjatywie członków duszpasterstw akademickich powstały instytucje samopomocy dla inwalidów i bezdomnych. Działalność ta pozwoliła wyjść z izolacji osobom psychicznie chorym, dla których zorganizowano specjalistyczne duszpasterstwo.

Wobec rodziny

W związku z nasilaniem się zjawiska samotnego rodzicielstwa szczególną opieką w ośrodkach Duszpasterstwa Akademickiego Kościoła otaczały matki-studentki. Organizowano domy dla samotnych matek, członkowie duszpasterstw kwestowali przed kościołami na rzecz rodzin potrzebujących wsparcia finansowego. Pojawiły się projekty budowy sponsorowanych przez Kościół mieszkań dla ubogich rodzin studenckich.

Ogłoszenie papieskiej encykliki *Humanae vitae* w sprawie aborcji nasiliło akcję duszpasterską Kościoła na rzecz przeciwdziałania uśmiercaniu nienarodzonych. W ośrodkach Duszpasterstwa Akademickiego zorganizowano kursy przedmażeńskie powiązane z programem wychowania seksualnego, zwłaszcza nauki naturalnych metod planowania rodziny. W tę akcję wychowawczą zaangażowały się znane osobistości świata medycznego: seksuolodzy, ginekolodzy, położnicy. W prowadzonych instytutach religijnych, seminariach duchownych i akademiach teologicznych Kościół organizował specjalne kursy świeckich instruktorów poradnictwa rodzinnego, których zadaniem było organizowanie przy parafiach ośrodków pomocy rodzinie.

Przyjdźcie do nas

Realizacja programów społecznych prowadzonych przez duszpasterstwa wymagała rozbudowanej sieci informacyjnej. W latach siedemdziesiątych pomieszczenia duszpasterskie zaopatrzone w mikrofony, magnetofony, projektory, wykonano i zainstalowano wewnątrz kościołów specjalne gabloty, tablice i plansze ogłoszeniowe z informacjami o działalności duszpasterstw, wzrosła liczba plakatów rozwieszanych na uczelniach i w akademikach. Dla zainteresowanych uruchomiono punkty kontaktowe w domach studenckich, zorganizowano dyżury informacyjne przy duszpasterstwach. Duszpasterze akademicy zadbali o sporządzenie osobnej księgi komunikatów i ogłoszeń czytanych podczas nabożeństw w kościołach, by podkreślić znaczenie duszpasterstw w realizacji misji Kościoła w środowisku uczelni wyższych. Podjęto badania w celu opracowania nowych programów kształcenia kadry do pracy z młodzieżą akademicką.

Wysiłki Kościoła w celu zahamowania laicyzacji środowiska akademickiego, mimo licznych pozytywnie odbieranych przez studentów i kadrę naukową działań społecznych, nie przynosiły spodziewanych efektów. W latach siedemdziesiątych zainicjowane przez Kościół i władze państwowe badania nad zaangażowaniem młodzieży w prace duszpasterstw potwierdziły, że liczba uczestników różnorodnych działań duszpasterskich nie obejmuje nawet 10 proc. ogółu studentów.

Władza atakuje

Władze państwowe, zaniepokojone skalą zaangażowania Kościoła na rzecz środowiska akademickiego, wszelkimi sposobami starały się zdyskredytować pracę duszpasterską w poszczególnych ośrodkach. Rozbudowano sieć informatorów i agentów. Władze lokalne nakładały kary administracyjne na duszpasterstwa za organizowanie uroczystości religijnych i imprez w pomieszczeniach duszpasterskich. Szykanowano takie

akcje, jak obozy rekreacyjne dla niepełnosprawnych, festiwale piosenki religijnej „Sacrosong”, Tygodnie Kultury Chrześcijańskiej, akcje trzeźwościowe podczas juwenaliów. W szczególności zwalczano polityczne zaangażowanie duszpasterzy i studentów. W maju 1977 r. został zamordowany student Stanisław Pyjas, uczestnik spotkań duszpasterskich u oo. Dominikanów w Krakowie. Jego śmierć pociągnęła za sobą powstanie Studenckich Komitetów Solidarności. Do duszpasterstw zaczęło napływać coraz więcej kontestujących rzeczywistość polityczną studentów.

Między duchowością a aktywizmem

Po wyborze kardynała Karola Wojtyły na papieża oraz po jego pielgrzymce do ojczyzny w 1979 r. uczestnicy spotkań duszpasterskich podzielili się na dwie grupy. Dla pierwszych głównym celem było pogłębienie religijności, dla drugich – walka o większą samorządność studencką na uczelniach. Ruch „Solidarności” pogłębił podziały w ośrodkach duszpasterstwa. Opuścili organizację zaangażowani w tworzenie NZS jego członkowie. Część zajęła się działalnością publicystyczną propagującą idee duszpasterstwa w środowisku akademickim, wydawano periodyki, przygotowywano audycje w studenckim radio. Zdecydowana większość przyjęła bierną postawę wobec wydarzeń politycznych, przytaczając się tylko okazjonalnie do strajków studenckich.

Odnowa

W czasie stanu wojennego coraz więcej członków duszpasterstwa akademickiego angażowało się w pozakościelną działalność społeczną. Aktywni w poprzednim okresie duszpasterze akademicy ustąpili miejsca nowym kapłanom, zaangażowanym w propagowanie nowych ruchów w Kościele. Ośrodki duszpasterskie zostały opanowane przez charyzmatyków i zwolenników odnowy katechumenalnej. Grupy tradycyjnego duszpasterstwa przeniesiono na teren parafii. Rozrosły się grupy świeckich liderów, organizujących spotkania modlitewne w domach akademickich i budynkach uniwersyteckich. Pogłębił się wspólnotowy charakter duszpasterstwa, osłabił indywidualny kontakt z kapłanem. Szczególną popularnością cieszyły się masowe imprezy plenerowe, pielgrzymki, obozy religijne, zbiorowe modlitwy. Kościół instytucjonalny rozwiązał niektóre kontrowersyjne grupy duszpasterskie. Częściowo ich rolę przejęło powołane w 1989 r. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Akademickiej.

Przedstawiciele
duszpasterstw
akademickich
na obchodach
Millenium, 1966 r.